

**El tradicional
encontre dels
premis Octubre
dedicat als
escriptors ha
volgut enguany
allargar la seua
mirada per captar
la incidència amb
què la paraula
escrita es
relaciona amb el
món dels
fotogrames i els
raigs catòdics. El
triangle
conformat pel
cinema, la
televisió i el
discurs literari ha
obert nous
horitzons i ha**

El suport paper com a punt de navegació del missatge és un riu serpentin que ha de conuiu i relacionar-se amb altres aigües procel·loses però ineludibles, com són el cinema i la televisió. El final de segle així ho indica, i els interrogants, esperances, dubtes i incerteses que provoca aquesta cohabitació són una constant dins de l'estudi i dels plantejaments reflexius actuals.

Així doncs, l'última edició dels premis Octubre ha decidit assumir la proposta de la reflexió conjunta, servint-se dels tentacles que poden convergir en un únic cos de pensament: debat els diversos paràmetres que puguen marcar l'escriptura audiovisual com a objectiu d'investigació i coneixement. El repte ha estat acceptat dintre del marc de la setena edició de l'encontre d'escriptors dels Octubre, entre els dies 25 i 29, i ha conferit a la trobada un caliu multimèdia que l'allunya de l'ortodòxia de passades edicions i l'acosta al signe dels temps. Jordi Balló, que ha organitzat el certamen amb la col·laboració de Màrius Serra i David Castillo, ja va advertir a la sessió inaugural la particularitat que tindrien aquestes jornades (que no és altra que la particularitat del present i futur immediat del concepte literari), perquè molts dels convidats i participants en les distintes taules rodones no serien els habituals en una reflexió d'escriptors, però sí els ineludibles quan l'objectiu és prendre el pols a l'actual estat de la qüestió de la lletra i la imatge.

Debats i cavil·lacions. El debat com a fi és el que ha pretès cadascuna de les hores que al llarg dels cinc dies s'ha dedicat a la cavil·lació audiovisual. Ideades com un sol ens, les reunions han vingut sempre precedides d'unes projeccions, que, segons l'ocasió, han estat pel·lícules o diversos

programes de televisió. El film de Jesús Garay *Els de davant* va ser el primer a iniciar el foc i el fòrum de pensament. Basat en una obra de George Simenon, *Els de davant* forma part d'un projecte europeu d'uns episodis de televisió que desenvolupen relats de l'autor. Al nostre país, la filmació havia d'estar destinada a les pantalles dels

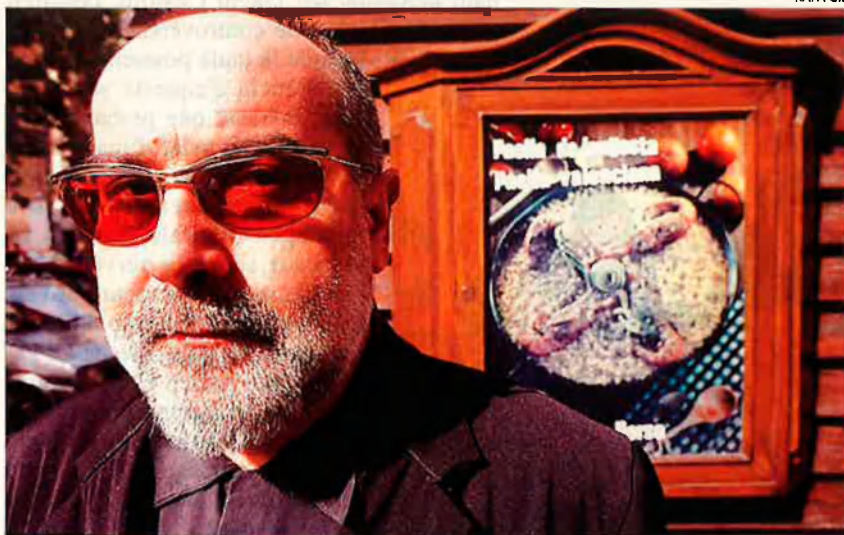
cinemes, però encara no l'ha projectada cap sala comercial i, doncs, els Octubre n'han fet l'estrena. Diverses qüestions van ser tractades en aquesta primera tarda, la del passat dimarts. En primer lloc, la dificultat, quant a satisfacció del

LA LLETRA FÍLMICA

Reflexions sobre l'escriptura audiovisual

**plantejat
nombroses
incògnites.**

creador, que no al camp de la tranquil·litat econòmica, de dur endavant un treball d'encàrrec com és aquest de Garay. El director va incidir en una evidència: quan la decisió total ve dels directors, el producte acostuma a estar conformat de manera molt distinta a quan ve encomanat. En el present cas, la "concisa fusteria literària" que segons Garay vessava Simenon als seus escrits ha estat un avantatge pel que fa a la linealitat amb què s'ha pogut transportar el relat al cinema, però també un maldecap, si tenim en compte que en el cosmos literari, si així es de-

RAFA GIL

sitja, amb poques frases pot quedar condensat un món, però en la seua traslació a imatges són infinites les precisions i adequacions que cal fer si es busca la fidelitat al llibre. Amb tot, la tesi de Garay sobre les adaptacions literàries és, si més no, ben singular: "a títol estrictament personal, i perfectament refutable, crec que de males novel·les acostumen a adaptar-se bones pel·lícules, però és molt difícil que d'una bona novel·la pugui sortir una bona pel·lícula", va concloure el director, referint-se a les denses complexitats d'un text ben elaborat i a l'esquematisme d'una obra escrita menys treballada.

Amb el desig d'analitzar la connexió de l'autor de cinema amb un imaginari concret i propi, es va plantejar la taula rodona conformada per l'escriptor i crític de teatre Marcos Ordóñez i els directors de cinema José Luis Guerín, Gerard Gormezano, Manuel Hueriga i Rosa Vergés, i moderada per Jordi Balló, que va anar precedida de quatre curtmetratges d'uns autors del país ben personals. Tot i que directors com Vergés i Guerín escriuen sovint els seus propis guions, creadors com Hueriga insistien en la complexitat d'unir en una sola persona els dos papers. El director d'*Antiàrtida* preferia reservar-se el rol d'adaptador a imatges d'un univers ben descrit per un escriptor-guionista sobre el paper. "Crec en el concepte de tàndem", deia Hueriga referint-se a la relació guionista-director.

El director de 'La teta i la lluna', Bigas Luna, va protagonitzar la més multitudinària sessió del congrés. La seua intervenció va tractar l'estat actual dels arquetips cinematogràfics, fent especial referència al sexe i l'escatologia.

Rosa Vergés, no obstant, va plantejar amb més profunditat la qüestió, apuntant que la relació entre cinema i literatura és avui complicada perquè la literatura està influïda pel cinema, i "es perd l'esperit de recerca dels pioners, la màgia que es pot trobar a un eclipse", en referència a la novetat i la sorpresa que avui sembla que comencen a mancar tant en el camp de la recerca d'un imaginari específic com en el de les múltiples creacions.

Dins d'un clima de cert pessimisme, en fres aspectes coincidien plenament els components de la taula: el primer feia referència a l'etiqueta de cinema català, dintre de la qual cap dels convidats se sentia còmode, apel·lant a la universalitat del mitjà fílmic i a les connotacions polítiques que implicava la denominació. El segon indicava la vital importància que el guió té per a la realització de la pel·lícula, i a la dificultat de trobar bons guions. El tercer era un vot a l'empenta i a l'honestat del realitzador amb si mateix, a la llibertat creadora al marge dels estereotips i els dictats comercials. Tot i que la sessió havia despertat gran expectació, en molts moments la connexió amb el públic no va ser fluida, ja que alguns dels membres de la taula es dedicaven a voltar umbilicalment sobre els seus propis problemes, fent referències amb referències cinèfiles erudites a què molts espectadors se sentien aliens.

"Ja era hora!" La convivència entre escriptura i televisió, tan delicada com vital, també ha estat tractada en aquest certamen en una sessió de gran intensitat i optimisme. Els escriptors Jaume Cabré, Josep Maria Benet i Rodolf Sirena (vinculats directament als guions dels episodis que es projectaren com a prefaci de les seues intervencions de *La granja*, *Poble Nou* i *Russafa 56*, emeses les dues primeres per TV3 i la tercera per Canal 9), el guionista i productor de programes per al segon canal de la televisió francesa Yves Lavandier i Lluís Maria Güell, representant TV3, van ser els escollits per meditar en veu alta sobre el tema, moderats per Oleguer Sarsanedas, cap de programes de TV3. Mentre Jaume Cabré parlava de la immediatesa estructural i de l'entitat efímera de sèries com *La granja* que obligaven a plantejar-se una comercialitat ràpida de venda del producte, Lluís Maria Güell parlava de la consistència comercial d'un producte com la sèrie *Armau*, que es pot vendre més enllà d'un determinat moment donat el seu argument atemporal. Sarsanedas va apuntar la dificultat de controlar la tensió entre els trets propis d'identificació, necessaris per a la connexió del públic més immediat amb creacions com *Poble Nou*, i la globalització del mercat audiovisual quan es considera la venda a televisions estrangeres. Lavandier va donar un solatge de tranquil·litat a la qüestió. Segons va dir, havia trobat aspectes molt universals als

episodis de les sèries projectades. També va afegir que cal fugir de les regles estrictes de guió i dels dogmes que cerquen el punt òptim de l'estratègia de mercat: "Spielberg, Txèkhov o aquesta *Russafa 56* ens poden transmetre una essència global, un plantejament, nus i desenllaç que des de l'escriptura i les imatges distrau. Cal evitar els complexos dels localismes". Després d'explicar que els nostres productes han demostrat que poden competir amb sèries estrangeres utilitzant astutament registres propis (encara que es va advertir que no amb mitjans de producció), una frase de Benet i Jornet va establir càtedra: "Ja era hora!", va dir el guio-

nista de *Poble Nou* referint-se a la incorporació de literats i professionals de l'escriptura als equips de guionistes de televisió, "gent que sap escriure, a diferència d'abans, on a TV3 estaven prohibits els guions d'escriptors i periodistes". Sarsanedas només hi va poder contestar, somrient: "estic d'acord".

Els reptes electrònics de la poètica. La següent discussió es va centrar en els riscos que comporta aprofitar l'espai que ofereixen les pantalles electròniques com a suport alternatiu a la poesia. Després de mostrar als espectadors un programa de l'acurada sèrie de la BBC *Poems on the box* (que va a la recerca de la plasmació televisiva de la poètica) i uns treballs audiovisuals de Joan Brossa, Manuel Cussó i Cuca Canals, es va iniciar la reflexió. El poeta Josep Sou, el cineasta Manuel Cussó i el productor de la BBC Tim May, moderats per Vicenç Altaïó, es pronunciaren sobre el tema. Les conclusions principals voltaven allò que Cussó va definir com "l'obsenitat de la mercaderia", en referència a la tendència dominant de considerar la creació televisiva com a producte de consum ràpid, i la pèrdua d'interès per les noves possibilitats que pot oferir el mitjà. En aquest sentit, la poesia audiovisual seria una aposta que aprofitaria els avenços tecnològics per obrir

El crític de teatre Marcos Ordóñez i els directors de cinema José Luis Guerin, Gerard Gormezano, Manuel Huerga i Rosa Vergès. Tots plegats reflexionaren al voltant de la relació del creador filmic i l'imaginari propi.

nous camps lírics, com a alternativa paral·lela als tradicionals poemes en llibre.

Deixant enrere el misteri de les noves sendes dels versos, es va plantejar en altra taula rodona una meditació conjunta sobre la crisi de les idees que es dona per descomptat que afecta Occident. Després de la projecció de l'adaptació que el director de cinema sud-americà Luis Puezó fa de l'obra d'Albert Camus a *La pesta*, l'escriptor Antoni Marí, el professor de teoria literària i traductor de Holderlin Jordi Llovet i el crític cinematogràfic Esteve Rimbau, moderats per David Castillo, cercaren respostes al tema de controvèrsia. Els membres de la taula posaren en dubte l'existència d'aquesta suposada crisi, indicant que probablement es tracta més aviat d'una crisi de les formes, de l'embolcall amb què es transmeten els diversos missatges culturals. Així, es va teoritzar sobre la perversió de l'al·legoria com a recurs novel·lístic que es dona en pel·lícules com *La pesta* o *La casa de los espíritus*, que xuclen el suc nutritiu de la creació literària per posar-lo al servei de plantejaments comercials hegemònics estandarditzats des d'Estats Units, i que desvirtuen el producte.

En el desenvolupament d'aquestes jornades, el reclam per al gran públic va venir donat per la projecció *souvenir* i *La teta i la lluna*. En el cas de *Souvenir* (que s'estrenava a València) eren la productora d'*Els de davant*, Isona Passola, el director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, Miquel Renui, i l'exhibidor i distribuïdor cinematogràfic Antoni Llorens Olivé, els qui, al costat del moderador Màrius Serra, intentaven esbrinar si és o no viable el cinema en català. La conclusió final fou que sí, però sempre amb ajudes i subvencions, atesa la precarietat de la indústria. El mateix Llorens va ser molt crític amb la nova llei d'ajuda al cinema, que condiona les subvencions al rendiment en taquilla, perquè "està feta per ajudar els forts, als qui fan el cinema més comercial." Quant a la projecció de *La teta i la lluna*, va comptar amb la presència de Luis García Berlanga, Bigas Luna, l'escriptor cinematogràfic Ramon Espelt i el moderador Antoni Llorens Sanchis, que debateren els arquetips cinematogràfics. Els directors van voltar els seus propis arquetips (el sexe, l'escatologia) creant un humorístic clima còmplice de discussió. Una sèrie de pel·lícules sobre els Borja posaren punt i final a un congrés marcat per la mixtura de contorns sobre un únic esperit de curiositat i de propostes de futur.

Joan M. Oleaque